

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะสังคมในยุคปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว การศึกษาจะช่วยมนุษย์ในการแก้ปัญหา ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ฯ หนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักสำคัญ คือ การจัด การศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับให้ทุกคนได้มีโอกาสศึกษาเท่าเทียมกัน การบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ จึงต้องมีการวางแผน การตัดสินใจ กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา

นักบริหารยุคก้าวหน้า ต่างยอมรับว่า การบริหารงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ นอกจากปัจจัยการบริหาร 4 ประการอันได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ซึ่งเรียกว่า 4 M's (Man, Money, Material, Management) แล้ว จะต้องต้องมีข้อมูล และสารสนเทศ (Data & Information) และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะทั้งสองอย่างนี้มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานขององค์กรเป็นอย่างมากในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) ข้อมูล นับว่ามีความจำเป็นต่อการทำงานในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่วางแผนโครงการไปจนกระทั่งการดำเนินงาน การแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงาน ถ้าผู้ปฏิบัติงานขาดข้อมูลที่ดีอันมีความจำเป็นแล้ว ผลการดำเนินงานย่อมไม่บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการพิจารณา และตัดสินใจสั่งการอย่างถูกต้องเหมาะสมของผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ อารุง จันทวานิช และคณะ (2528) กล่าวว่า ในการตัดสินใจใด ๆ หากพิจารณาโดยหลักการแล้วเป็นที่ยอมรับว่า การตัดสินใจที่ดีนั้น ควรเป็นการตัดสินใจโดยหลักและเหตุผล (Rational decision) ซึ่งอาศัยข้อมูลและระบบสารสนเทศเป็นพื้นฐาน หรือ เป็นปัจจัยหลัก วิจิตร ศรีสะอ้าน (2529) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการที่ดี

ขึ้นอยู่กับระบบข่าวสาร หรือข้อมูลที่ติดถึงร้อยละ 90 และใช้วิจารณ์เฉพาะร้อยละ 10 อารุง จันทวานิช และคณะ (2529) สรุปว่าสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการวางแผนและการบริหาร การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการตัดสินใจเพื่อการบริหารงาน มีสารสนเทศเป็นหัวใจสำคัญ ในทุกขั้นตอน

กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มดำเนินการจัดระบบสารสนเทศเมื่อ พ.ศ. 2522 โดยให้ หน่วยงานระดับกรม เป็นผู้จัดส่งข้อมูลให้กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง (สมชาย ทยานยง, 2524) ส่วนมากการเก็บและรวบรวมข้อมูล ก็เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งตามความ ต้องการของผู้บริหาร และตามความจำเป็น ในการปฏิบัติงานแต่ละครั้งเท่านั้น และในปลายปี พ.ศ. 2524 ได้มีการสัมมนา ระบบสารสนเทศทางการศึกษาในประเทศไทย การสัมมนาครั้งนี้เป็น การสัมมนาในระดับชาติตามโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน เพื่อทราบสภาพปัจจุบัน และปัญหาของ ระบบสารสนเทศทางการศึกษา ตลอดจนหาวิธีการ และข้อเสนอแนะในการจัดระบบสารสนเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีการดำเนินงานด้านการวางแผน และ บริหารงานด้วยข้อมูล เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ มีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ ได้จัดทำโครงการ พัฒนาระบบสารสนเทศ โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยจัดทำระบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เพื่อให้การ บริหารงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระดับ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และระดับสถานศึกษา มีระบบข้อมูลสารสนเทศเป็นระบบเดียวกันและสอดคล้องกัน โดยแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ และคณะ ทำงานเป็น 3 คณะ คณะแรกทำหน้าที่กำหนดระบบการส่งข้อมูล การนำระบบคอมพิวเตอร์จัด ระบบข้อมูลสารสนเทศ และการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คณะที่ 2 ทำหน้าที่เรื่องข้อมูล พื้นฐาน กำหนดข้อมูลพื้นฐานในแต่ละระดับ และมีกรอบมโนทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ คณะที่ 3 ทำหน้าที่เรื่องการกำหนดดัชนีทางการศึกษา และเกณฑ์ มาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งมีการติดตามประเมินผลในการดำเนินงานตามโครงการ

โรงเรียนเป็นแหล่งปฐมภูมิของข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาของหน่วยงานทุกระดับ ที่จะต้อง นำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการจัดการศึกษา สุธรรม บัณเฑาะว์ (อ้างถึงใน สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) กล่าวว่า โรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลหากไม่ได้ จัดเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ ประสิทธิภาพของการใช้ข้อมูลของโรงเรียนก็ย่อมลดน้อยลง ไป อีกทั้งยังมีผลกระทบกับหน่วยงานทั้งระดับเหนือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นั่นคือ การได้ข้อมูลไม่ ถูกต้อง ไม่ทันกับเหตุการณ์ และเพียงพอต่อการ ใช้ ส่งผลให้การบริหารและการปฏิบัติงานของ

หน่วยงานเหล่านี้ลดประสิทธิภาพลงไปด้วย

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้มีนโยบายเร่งพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และสารสนเทศทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ให้เอื้ออำนวยต่อการวางแผนการบริหาร และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นผู้นำ ในการใช้และเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกร และเพื่อการพัฒนาประเทศ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2537 อนุมัติในหลักการ ประกาศในปี 2538 เป็น "ปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไทย" สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มอบกองนโยบายและแผนพิจารณาจัดกิจกรรมพัฒนาระบบสารสนเทศในโรงเรียน

ในการดำเนินงานการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ โดยกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานร้อยละ 100 มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

ระดับโรงเรียน	ร้อยละ 66.98
ระดับกลุ่มโรงเรียน	ร้อยละ 70.50
ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ	ร้อยละ 66.19
ระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด	ร้อยละ 50.63

จากผลการดำเนินงาน การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศอยู่ในระดับไม่น่าพอใจเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ 76 จังหวัด 795 อำเภอ 4,232 กลุ่มโรงเรียน 31,505 โรงเรียน มีครู 363,386 คน และนักเรียน 6,734,653 คน เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วยให้การบริหารการใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังไม่ได้นำมาใช้อย่างเต็มที่ เพราะข้อจำกัดด้านกำลังทรัพยากร จำนวนข้อมูลสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการใช้ บุคลากรยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการบริหาร และการใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ หน่วยงานตั้งแต่ระดับอำเภอ ลงไปถึงโรงเรียน ยังไม่มีองค์กรหรือกรอบอัตรารองรับ ส่วนระดับกรมแม้จะมีหน่วยงานและกรอบอัตรากำลัง แต่ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้ใช้อย่างสมบูรณ์ (สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) โรงเรียนเป็นแหล่งปฐมภูมิข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ปัจจุบันยังประสบปัญหาดังกล่าว หากโรงเรียนไม่ได้จัดระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากโรงเรียนจะไม่มีข้อมูลที่จะใช้บริหาร หรือปฏิบัติงานในโรงเรียนเองแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จัดเก็บข้อมูลจากแหล่งต้น คือ โรงเรียนไปใช้ในภาพรวม ตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด หรือประเทศก็ดี จะทำให้การบริหาร และการปฏิบัติงานตามภารกิจขาดประสิทธิภาพไปด้วย

จากความเป็นมาและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของระบบสารสนเทศ จึงสนใจที่จะศึกษาการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อเสนอแนะในการบริหาร และพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการบริหารและวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

ในการศึกษครั้งนี้ ดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการจัดการระบบสารสนเทศในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและจำแนกตามขนาดของโรงเรียน
- 2) เพื่อศึกษาสภาพความสมบูรณ์ของข้อมูล ในการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยภาพรวม และจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาการบริหารการจัดการระบบสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การจัดหน่วยหรือคลังข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ ผู้วิจัยสอบถามความคิดเห็นใน 4 ประเด็นเท่านั้น คือ การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การจัดงบประมาณ และการจัดวัสดุอุปกรณ์
- 2) ศึกษาสภาพความสมบูรณ์ของข้อมูลในการจัดระบบสารสนเทศเฉพาะ 6 ด้าน คือ

งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ประชากรที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบสารสนเทศ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และตอบแบบสอบถามตรงตามความเป็นจริง

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1) ข้อมูล (Data) หมายถึงข้อเท็จจริง (Facts) ที่อยู่ในรูปของตัวเลข หรือสัญลักษณ์ หรือข่าวสารที่ยังไม่ได้วิเคราะห์ และประมวลผลให้อยู่ในรูปแบบที่นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผน หรือการบริหารได้โดยตรง เช่น จำนวนครู จำนวนนักเรียน เป็นต้น

2) สารสนเทศ (Information) หมายถึงข้อมูลที่วิเคราะห์ประมวลผลแล้ว สามารถนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ทันที เช่น อัตราส่วนครูต่อนักเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อห้อง เป็นต้น

3) การจัดการระบบสารสนเทศ (Management Information System) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูลเป็นสารสนเทศ การจัดคลังข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหาร

4) โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

5) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึงผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้วิชาการ ในตำแหน่งผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

6) ผู้จัดระบบสารสนเทศ หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายงานจากผู้บริหารโรงเรียน ให้ทำหน้าที่ดำเนินการจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียน

7) สภาพการบริหารจัดการระบบสารสนเทศ หมายถึงการบริหารเกี่ยวกับทรัพยากรการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดบุคลากรด้านการจัดงบประมาณ และด้านการจัดวัสดุอุปกรณ์ สภาพการบริหารจัดการระบบสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การจัดหน่วยหรือคลังข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้

8) สภาพความสมบูรณ์ของข้อมูลในการจัดระบบสารสนเทศ หมายถึง ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่โรงเรียน เก็บรวบรวมไว้ใน 6 ด้าน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีคุณสมบัติของข้อมูลคือ ถูกต้อง เพียงพอ ตรงต่อความต้องการ ทันเวลาและเป็นปัจจุบัน

9) ขนาดของโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำแนกดังนี้

- (1) ขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน
- (2) ขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 121-300 คน
- (3) ขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1) ทำให้ทราบสภาพของข้อมูลในโรงเรียนประถมศึกษา อันจะเป็นแนวทางการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียน
- 2) เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้ประกอบการบริหารและการวางแผนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียน
- 3) เป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้ประกอบการบริหารการจากระบบสารสนเทศในโรงเรียน